

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1922 m. kovo mėn. pradžia, iš Miuncheno - į Būgius

Vanduži mano! Kaip senai iš Tavęs beturėjau laiškutį, kaip senai ir Tau berašiau!

Vanduži mano! Kaip senai iš Tavęs beturėjau laiškutį, kaip senai ir Tau berašiau!

O nerašiau todėl, kad man visą šitą laiką buvo baisiai baisiai negerai. Visų pirma sveikata – visą laiką buvo labai negerai. Galva, gerklė, temperatūra... Keletą kartų buvau pas daktarą, jis sakė, kad reikia padaryti mažutę operaciją, išpjauti gerklę kas tenai, bet pirma reikia pagyti. O pagyti ne taip lengva – savaitė už savaitės... Šiandie buvau poliklinikoje pas universiteto daktarus. Jie siūlo kokias aštuonias dienas dar namie pasigydyti, o paskui daryti operaciją, bet esą trys dienos reikės ligoninėje gulėti. O daktaras[,] pas kurį pirma buvau, tai jis sako be jokio gulėjimo galis išpjauti ir galas. Tai dabar pats nebežinau[,] kaip daryti[,] ko klausyti – dar pagalvosiu. O tuo tarpu galva buvo baisiai sunki, vos pradėdau ką skaityti ar rašyti – tuojau pavargstu ir nieko nesuprantu. Net ir tau paskutiniai laišškai buvo tokie negeri ir tolimi. Bet ką aš padarysiu, kad nei vienos minties savo galvoj suieškot negalėjau! Kažkokios idiotiškos akys buvo ir veidas. Visa tai labai slėgė ir erzino. Čia kaip tyčia dar vienas daiktas prisidėjo – staiga ištiko finansinis krizis. Prieš mėnesį aš turėjau dar keletą tūkstančių, bet šį tą nusipirkau ir taip kažkur visa kita išnyko. O už vasario mėnesį Prek. ir pram. bankas dar iki šiol neatsiuntė, lygiai kaip ir už operos „Onegino“ vertimą [1][,] dar iki šiol negavau – ir nei vieni[,] nei kiti nieko net nerašo, ar išsiųs kada[,] ar ne. O aš iš jų tikėjau gauti apie vasario mėn[.] pusę. Todėl pas mane staiga pasidarė toks krizis, koks tik Maskvoj[,] berods[,] tėra buvęs. Tas dar labiau mane erzino ir pykino, ūpas buvo tiek durnas, kad aš nežinojau[,] kas daryti. Ir tokiu ūpu tau rašyti nenorėjau, ypač apie mano krizį, nes tau tik bereikalingą rūpestį būtau padaręs. Šiandie atėjęs iš klinikos gavau čekį iš „Naujienu“ [2] [-] 3000 auksinu, tai[,] vadinasi[,] aš vėlei ponas, ūpas iš karto geresnis pasidarė, tai dabar tau ir pasakau, kas buvo. Dabar tu jau nebesirūpink – viskas jau praėjo, ir šiuo žygiu mano reikalai vėlei netrukus bus kuo puikiausi. Ir su sveikata dabar geriau jau. Šiandie aš jau net įstengiau vieną feljetoną [3] parašyti, truputį parašyti pradėto straipsnio apie Rolaną [4], ir dabar turiu parašyti[,] ir turbūt ištesėsiu[,] keturis laiškus. Paskutiniu laiku mes beveik kasdien susirašinėjom su Kirša [5]. Jis – baisiai mandras ir savimi patenkintas. Rašė, kad žadėjęs tave lydėti, bet pasigėręs ir nebeatėjęs į stotį. Prirašė visokių patarimų ir įsakymų. O mano ūpas toks blogas buvo, ir aš jaučiuos toks mažutėlis ir šešėlis, kad net paskutiniame laiške jam parašiau, kad manau važiuoti į Lietuvą ir pastoti kokiuo milicijos nuovados viršininku. Turbūt gausiu kokį pamokslą. Bet, žinai, aš dabar baisiai iškrikęs. Ne todėl, kad būtau taip iškrikęs, kaip kad Kaune, bet kai pasižiūriu į pasaulį aplinkui, aš jaučiuosiu toks mažas ir niekam vertas, kad man rodos, kad mano daina jau atidainuota. Griebiuos viena, kita, trečia, kad pasivyti, kad šį tą padaryti, bet niekas neišeina, pasidaro liūdna, pagauna nerimastis – ir aš jaučiuosiu dar menkesnis. Ir tai yra taip be galo skaudu. Ir paskutines kelias savaites aš taip[,] rodos[,] be perstogęs jaučiuos...

Parašęs tau du puslapiu, parašiau kitus penkis laiškus, o dabar vėl tau, Vanduliuk tu mano.

Tavo atvirutė[:] „Tavo paskutinis laiškas toks nemielas[,] mano...“ O man irgi buvo labai liūdna, kai aš gavau Tavo laišką iš kelionės [6].

Man visuomet labai skaudu, kai pas tave toks ūpas, kaip tas kelionėje... Tuomet aš nejaučiu tavęs, tuomet aš žinau, kad Tu manęs nejauti, tuomet taip baisu-baisu. Todėl ir gavus tą laišką buvo labai liūdna. Aš jį ir padėjau atskirai nuo kitų laiškų. Bet tai nieko, žinai, aš Tave jau kelintą kartą paeiliui sapnuoju. O aną kartą taip keista buvo. Aš sapnuoju – kad mes esame Oberaudorfe lygiai taip, kaip buvo, ir kalbu taip tyliai, Tave glausdamas, Vandukas[,] mažutėlis mano, ir nuo tų žodžių pats nubudau, ir pats girdėjau. Uždegiau šviesą, ieškau, šaukiu tave, bet tavęs nėra, o aš juk taip aiškiai tavo akis mačiau, taip aiškiai girdėjau, kaip tavo širdis plasta, taip tyliai tave[,] mažutę[,] bučiavau,

taip tyliai, taip švelniai tavo krūtinė virpėjo... Ir aš nežinojau, ar aš vėlei sapnuoju, ar budžiu, tik jaučiau, kad tu čia esi, čia pat, šviesi, jauna, Vandukas toks, ir tokia mano, mano... Aš ir dabar netikiu – man rodos, kad Tu buvai pas mane, man rodos[,] kad Tu gyva buvai – tavo dūšia, tavo kūnas, tavo giedrumas, Tavo kaitra!

O tu man rašai: „Pasitikėk manimi!“ Aš nenoriu, kad Tu man taip rašytum, ypač tuomet, kai kalbi apie Natkų [7] ir panašiai. Aš nežinau, bet man rodos, kad taip nereikia, kad nereikia nei teisintis, nei drąsinti, o tik pridėti ranką prie krūtinės ir tyliai pažvelgti į širdį, į akis, ir tyliai pajauti[,] kaip ašaros blizga...

Aš nežinau, ar tu žinai, bet aš dabar kitoks[,] negu seniau buvau. Aš seniau galėdavau užsimiršti ir pats nežinodamas[,] ką darau[,] padaryti taip, kaip nereikėtų daryti.

O dabar aš niekuomet taip negaliu, fiziškai negaliu padaryti. Aš nieko negaliu padaryti, už ką aš prieš tave kaltas būčiau, ką sakydamas tau turėtau prašyti atleisti. Man kiekviena akimirka matos tavo paveikslas ir visų pirma man rūpi – kaip aš Tau pasakysiu.

Šiandie lygiai du mėnesiu, kaip mes besimatėm, ir dar ne mažiau dviejų mėnesių, kol pasimatysim. Bet rodos, niekumet mes taip arti negyvenome, kaip po Tavo atsilankymo int mane. Aš nežinau, kas būtų galėję būti, jei tu nebūtum atsilankius. O dabar[,] rodos[,] kažkokia nežemiška galybė pasakė: taip turi būti – ir visa ateitis tokia šviesi, ir į gyvenimą kelias toksai platus. Jeigu seniau mano galva buvo daugiau chaotinga, tai dabar aš kas kartą giedresne sąmone žiūriu į pasaulį, ir kas kartą aiškiau ir aiškiau tave išvystu. Net neidealizuoju, o matau tikrai Tave [-] tokį mažuką Vanduką, kaip tu prie mano krūtinės prisiglaudi, kaip tavo širdis virpa, kaip tavo akyse ašara spindi...

Ir man rodos, kad aš ne vienas, ir man rodos, kad man neklaiku, ir jeigu aš nemiegosiu šią naktį ir tyliai pasaką sakysiu apie mėlyną paukštį ir pirmą ašarėlę[,] akyse ištryškusią[,] – man rodos, kad tu girdėsi mane. Ar tu prisiglausi prie manęs šį vakarą, ar Tu nebūsi liūdna?

Bet kaip tu dabar esi? Ar Tau skaudu[,] ar liūdna – kokie tavo santykiai?

Vanduži mano! Tu šįvakar trupučiuką pagalvok apie mane, o aš Tave sapnuosiu, aš Tave vėlei šauksiu[:] „Vandukas[,] mažutėlis mano!“ O aš dabar labai pavargau – tai tegu bus labanaktis[.]

Bučiuoju Tave[,] Vandukėl[,] ir laiminu.

Tebūnie Tau gera ir lengva – Vandukai[,] mano numylėtas!

Bol

KOMENTARAI

- [1] Rusų kompozitoriaus Piotro Čaikovskio operos *Eugenijus Oneginas* libreto vertimas į lietuvių kalbą (žr. in: *LLTI BR*, f. 53, b. 572, p. 1–48), dėl kurio Balys Sruoga buvo susitaręs prieš išvykdamas studijuoti į Miuncheną (Lietuvoje opera pastatyta 1923 m.). Balys Sruoga ne kartą rašė apie libreto vertimą (žr. Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1921-11-24, in: *MLLM GEK*, 3961/32, l. 1v; Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1921-11-24, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 661, l. 1v; Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1922-01-28, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 465, l. 1r). Operos libreto vertimas baigtas 1921-11-25 (žr. Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1921-11-25, in: *MLLM GEK* 3961/20, *MLLM ER1* 1794, l. 1v).
- [2] Balys Sruoga buvo Amerikos dienraščio *Naujienos* (leidėjas – Kazys Gugis) bendradarbis, kas mėnesį siuntinėjo straipsnius, savo kūrybą, vertimus, už tai gaudavo atlyginimą – maždaug po 15 dolerių.

- [3] Balys Sruoga tuo metu galėjo rašyti vieną iš šių straipsnių: Padegėlis Kasmatė, „Su durniu du turgu, su bedieviu – trečias“, in: *Naujienos*, 1922-03-24-25, Nr. 70, 71, p. 4; Padegėlis Kasmatė, „Jedinaja Nedielimaja“, in: *Naujienos*, 1922-03-28, 29, 30, 31, Nr. 73-76, p. 4 [šio rašinio pradžioje svarstytas žanro klausimas – feljetonas, rimtas probleminis straipsnis, pasirinktas feljetonas: „Pagaliau ir pati faktinė medžiaga, mano rankose esama – gyvojo gyvenimo vaizdai – yra per daug feljetoninio pobūdžio, kad iš jos būtų galima sudaryti rimtą graudenamą straipsnį. Todėl tegu bus man atleista, jei aš „nesamprotaudamas išmintingai“ dėstysiu nuogus faktus taip, kaip man besibastant po įvairius Eiropos centrus penkiaais mano jausmais patirti teko“]; A. Ručas, „Nepakeičiamas žmogus“, in: *Naujienos*, 1922-04-11, Nr. 85, p. 4. Balio Sruogos straipsnius, publikuotus dienraštyje *Naujienos*, žr. <https://www.spauda.org/naujienos-laikrastis/>.
- [4] Romain Rolland (1866–1944), prancūzų rašytojas, muzikologas, meno istorikas. Balys Sruoga rašė straipsnį apie jį, žr. Balys Sruoga, „Naujas idealizmo istorijos lapas“, in: *Naujienos*, Čikaga, 1922-05-11-13, 15-20, 22-27, 29, Nr. 111-126, p. 4; *Id.*, in: *Skaitymai*, Kaunas, 1922, kn. 18, p. 74-111; *Id.*, in: *BSR 6: Literatūros kritika, 1911–1923*, parengė Algis Samulionis, Rimas Žilinskas, redagavo Donata Linčiuvienė, Rimas Žilinskas, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 290-333.
- [5] Faustas Kirša (1891–1964), poetas, spaudos darbuotojas. 1922–1925 m. Berlyno universitete studijavo vokiečių kalbą, literatūrą, estetiką. Balys Sruoga iš bičiulio Fausto Kiršos kovo mėn. buvo gavęs tokį laišką: „Sruoga! Dovanok, padariau lapsus. Dovanok. / Tu supykai. Bet kuo aš kaltas, kad Tavo laiškas pataikė tokią minutę, kuri manyje turėjo gal daug daugiau kartėlio, negu Tau galėjau parašyti. Kaip rašai, aš nespjaučiau ir nečiaudžiu, bet jau savaitė sergu. Gulėjau lovoje. Dabar jau kiek geresnis. Sutinku, jog aš esu vaikas, kiekvieną minutę galiu verkti. Krūtinėje akmuo, akyse šiaudai, šiaudai... Sutikęs gatvėje juokiantis žmogų negaliu pernešti, grįžtu namo, bet vienas namie juokiuos... juokiuos, kaip pablūdes. Ir kad mane „velnias trauks“, sutinku. Jis jau traukia. Nebenuvokiu, kurioj kūno daly protas ir kuriam šone širdis. Tu daug teisybės pasakei, bet man rodos, jog Tu nesi sirgęs dėl meilės. Aš to gero jau ne kartą esu turėjęs, bet kaip dabar, rodos, niekados taip nebuvo. Po tokių ekscesų aš prižadu nebepasiduoti. Bet velnias užsėda ant pakaušio ir jo uodegoj visa galybė. Aš esu baisiai užgautas. Bet suprask, moteriškė. Bet, Jėzau, Jėzau, ką aš padariau, ką aš jai parašiau. Beveik taip, kaip tau, kiek menu, tik viso nusileidimo tono – slepiraznosti. Už tai gali man rankos nepaduoti. Nebeturiu lygsvaros. Išėjus iš redakcijos visi mano politikavimo tonai išsmuko. Palikau žmogus ir nemoku gyventi. Ir Tu klysti, labai klysti, kad aš giriuosi savo paslaptimis. Aš mažiausio niekniekio nenoriu išduoti – kol jis paslapyje, jis mano; paleistas pasaulin – nublukęs šešėlis. Visos mergos išvažiavo Kaunan. Esu vienas. Vienas pasikalbu, pasidairau ir nežinau, ko laukiu. Tik Kauno opera neduoda ramybės. Kelintą oficialinį laišką gaunu – duok jiems „Karmen“. Ir turiu jiems šiaip taip gaminti. Nesiseka. Durna. Matyt, anot žmonių, aš esu ne tuo vandeniu krikštytas. Aš Tau apie tai nieko daugiau nerašysiu. Bet kad dabar taip atsitiko, tai dovanok. Kiekvienas savo pirštines dėvi. // Apie Kelpšą, Galaunę ir kurvas nieko nesu girdėjęs. Manau, kad tai yra liežuviai. Juk jie visi geri žmonės. Nejau jie kiauliuotusi?! O Petrauskas yra šiurpė. Vargas gyventi susipratusiems genijams! / „Echo“ skaičiau, jog Binkis universiteto salėje skaitęs apie „Agresyvingumą poezijoje“. Viską rėmęs Majakovskiu. Ekspresionizmas – ateities viešpats ir t. t. Tas žmogus, nebūdamas artojas, iš smėlio virvę suka. Aš abejoju, bet gal Dievas duos, gal jis naują pasaulį ras. „Laisvė“ skaičiau L. Meno Kūrėjų Draugijos cinišką nuogą pasakymą, jog ji mananti padaryti „naujas reformas mene“. Ar tu girdi? Mano galva niekaip nesuėmė. Žemės reforma, matyt, užkrėtė ir menininkus – reformuotis – Varno ir Šilingo barzdose. Būdamas Münche[no] atstovu, ar išreiškei pasitikėjimo naujam L. Meno Kūr. Dr. kabinetui? Dabar, berods, ten bus visi – galvos susidariusios. Iš jų, matyt, ir išaugo – reformų mene – klausimas. / Jei Tau pasiūsto Šimkaus adreso per maža, dar kartą pridedu: St. Šimkus, Hauptpost, Postlagernd, Frankfurt a. M. Jis man senai jau rašė. Negaliu jam parašyti. Pyks. Parašyk nors Tu. / Kaip tik susigraibysiu, tuoj važiuosiu Münchenan. Gal nusikratysiu visus šešėlius ir granitus. Gal dar pasimatysim. Lik sveikas / Faustas / 1922-III-18 / Berlynas“ (Fausto Kiršos laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Miuncheną, 1922-03-18, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 760, l. 1r-v).
- [6] Minimas Balio Sruogos adresuotas Vandai Daugirdaitei laiškas neišliko.

- [7] Ladas (Vladas) Natkevičius (1893–1945), diplomatas. „Vladas Natkevičius man simpatizavo, bet aš gan nemandagiai atmečiau jo avansus“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN*, l. 18).